

16.2.2023

Sirkka Sivula

Sosiaali- ja terveysministeriön arvio työtoiminnan jatkuvuuden turvaamisesta

Sosiaali- ja terveysvaliokunnan pyyntö

Sosiaali- ja terveysvaliokunta on pyytänyt sosiaali- ja terveysministeriön arviota siitä, voitaisiinko työtoiminnan jatkuvuus turvata niin, että kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain 2 §:n 4 kohta ja 35 §:n 2 momentti jätettäisiin voimaan. Valiokunta kysyy lisäksi, olisivatko tuolloin myös työtoimintaan tehtävät matkat maksuttomia.

Sosiaali- ja terveysministeriön arvio

Sosiaali- ja terveysministeriö arvioi, että työtoiminnan jatkuvuus voidaan turvata parhaiten siten, että työtoimintaa ja työllistymistä edistävää toimintaa järjestetään ja kehitetään yhtenä kokonaisuutena ja että molempia järjestetään sosiaalihuoltolain (710/1982) perusteella. Työtoiminnan valmentava merkitys kohti avoimia työmarkkinoita korostuu ja toteutuu tässä kokonaisuudessa paremmin.

Sosiaali- ja terveysministeriö arvioi lisäksi, että työtoiminnan järjestäminen käytännössä ainoana vain kehitysvammaisille henkilöille tarkoitettuna erityishuollon palveluna olisi vastoin yhdenvertaisuuden periaatetta. Palvelua tulee kehittää yhdessä muille vammaisille henkilöille tarkoitettujen työllistymistä edistävien palveluiden kanssa.

Vammaispalvelulainsäädännön uudistus muodostaa kokonaisuuden, jossa kehitysvammalakia sovellettaisiin vain, jos henkilö on erityishuollon tarpeessa eli jos henkilöön pitää kohdistaa rajoitustoimenpiteitä tai jos hän on tahdosta riippumattoman erityishuollon tarpeessa. Kehitysvammalain perusteella ei järjestettäisi jatkossa lainkaan palveluita. Siksi työtoimintaa koskevan säännöksen jättäminen kehitysvammalakiin olisi täysin poikkeava ratkaisu muusta kokonaisuudesta ja edellyttäisi useiden muiden pykälien muuttamista.

Perustelut

Vammaispalvelulainsäädännön uudistuksen lähtökohtana on alusta asti ollut, että kaikkien vammaisten henkilöiden palvelut järjestetään yhdenvertaisesti saman lain perusteella.

Toinen keskeinen periaate on ollut, että palvelut järjestetään vammaisen henkilön yksilöllisen tarpeen, ei diagnoosin perusteella.

Työtoiminnan jättäminen kehitysvammalakiin rikkoisi näitä molempia periaatteita.

Yleislain mukaiset palvelut ovat aina ensisijaisia. Palvelut tulee järjestää siten, että ne soveltuvat myös vammaisille henkilöille. Sosiaali- ja terveysministeriö korostaa, että työtoimintaa ja työllistämistä tukevaa toimintaa tulee järjestää vammaisen henkilön yksilöllisen tarpeen mukaan, vaikka palvelut järjestetään sosiaalihuoltolain perusteella.

Vuoden 1995 perusoikeusuudistus sosiaalisine perusoikeuksineen edisti osaltaan sitä, että asiakkaan yksilölliset tarpeet on otettava entistä vahvemmin huomioon tehtäessä päätöstä sosiaalipalveluista silloinkin, kun kyseessä on lähtökohtaisesti määrärahasidonnainen palvelu. Palveluiden järjestämisen lähtökohtana on pidettävä palvelutarpeen arviointia ja asiakassuunnitelmaa. Tätä ajatusta vahvistaa vielä tähän hallituksen esitykseen sisältyvä ehdotus, jonka mukaan, jos asiakassuunnitelmaan kirjatusta sosiaalipalvelujen kokonaisuudesta poiketaan, poikkeaminen on perusteltava päätöksessä (SHL 45 §:n 3 mom.).

Osana hallitusohjelman mukaista Työkykyohjelmaa selvitetään vammaisten henkilöiden työllistymistä edistäviä palveluita, kuten laatukriteereihin perustuvaa työhönvalmennusta.

Sosiaali- ja terveysministeriön näkemyksen mukaan on tärkeää, että sosiaalihuollon vastuulle kuuluvia työllistymistä edistäviä palveluita kehitetään edelleen yhtenä kokonaisuutena ensi hallituskaudella.

Sosiaali- ja terveysministeriö toteaa, että kehitysvammalaissa on kolmen vuoden siirtymäaika. Työtoimintaa koskevat päätökset ovat voimassa päätöksiin merkityn voimassaoloajan, kuitenkin enintään kolme vuotta lain voimaantulosta. Uudet päätökset voidaan tehdä siirtymäajan kuluessa vammaisen henkilön aloitteesta aina tai hyvinvointialueen aloitteesta silloin, kun vammaisen henkilön palvelutarve sitä edellyttää. Palveluita on hyvä kehittää tuona aikana.